

KOLONISATIE VAN POELEN DOOR DE VINPOOTSALAMANDER IN DE KAAISTOEP

Arnold van Rijsewijk
RAVON afdeling Noord Brabant

Nieuwe poelen

In het najaar van 1994 is de Tilburgse Waterleiding Maatschappij (TWM) begonnen met het herstellen en verbeteren van de natuurwaarden in waterbeschermings- en waterwingebied ten zuidwesten van Tilburg.

Een deel van het betreffende terrein, de Kaaistoep, was landbouwgebied (70 Ha). Op verschillende plekken is hier 30 tot 100 cm van de bovengrond verwijderd, zijn bosjes en houtsingels aangelegd en er zijn 13 poelen van verschillende afmetingen en enkele moerassen gegraven. De Kaaistoep vormt een belangrijke schakel in een natte verbindingzone. Deze zone volgt de loop van de (Oude)Leij. Dit is een laaglandbeek die vanaf België door Brabant stroomt en uitmondt in de Maas. Vanaf Tilburg heet hij de Donge. Momenteel wordt in het kader van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) gewerkt aan het herstel van de natuurwaarden van de Leij resp. de Donge. De Donge stroomt in noordelijke richting door de Kaaistoep en er liggen 4 poelen ten westen en 9 ten oosten van deze beek. In het oostelijke deel van het terrein ligt bovendien een klein loopje, de Blaaksloot, die uitmondt in de Donge. Deze sloot wordt gevoed door oppervlakte- en kwelwater, maar stond de afgelopen jaren meestal geheel of gedeeltelijk droog.

Monitoring

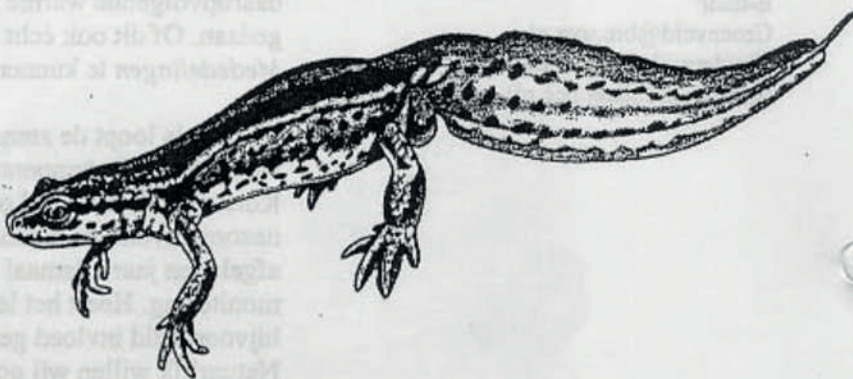
De TWM benaderde de natuurorganisaties in Tilburg om het gebied te inventariseren op natuurwaarden om zo de ontwikkelingen te kunnen volgen en te adviseren t.a.v. het beheer. Door de plaatselijke KNNV afdeling, Floron en ondergetekende namens RAVON wordt het gebied geïnventariseerd op vogels, mossen, paddestoelen, libellen, dagvlinders, nachtvlinders, zweefvliegen, bijen en wespen, kevers, planten, vissen, amfibieën en reptielen.

Voor mij was het een prachtige gelegenheid om de ontwikkelingen voor wat betreft de kolonisatie van nieuwe poelen door amfibieën te gaan volgen. Raadpleging van het RAVON archief leerde dat in enkele terreinen binnen een afstand van circa 1500 meter de volgende soorten gevonden waren: Bruine kikker, Groene kikker complex, Gewone pad, Kamsalamander, Vinpootsalamander en Kleine watersalamander. De meest recente waarnemingen dateerden van 1988.

Snelle kolonisatie

De eerste soort die we vonden in het eerste inventarisatie jaar - 1995 - was de Groene kikker. Andere soorten werden dat jaar niet aangetroffen. Tot onze grote verrassing vonden we al in het tweede jaar - 1996 - in een van de poelen een mannetje van de Vinpootsalamander. Ik veronderstelde dat deze salamander afkomstig moest zijn uit een van de gebieden waar hij in 1988 nog gevonden was. De dichtstbijzijnde poel ligt op circa 1125 meter afstand. Een grote afstand voor een dier met een actieradius van 400 meter. Maar het lijkt niet uitgesloten dat een salamander zo'n afstand kan overbruggen, temeer daar er geen grote hindernissen, in de vorm van snelwegen of iets dergelijks, tussen de betreffende poel en de Kaaistoep zijn. Een andere mogelijkheid is dat de soort de Kaaistoep bereikt heeft via de Donge vanuit zuidelijker gelegen gebieden.

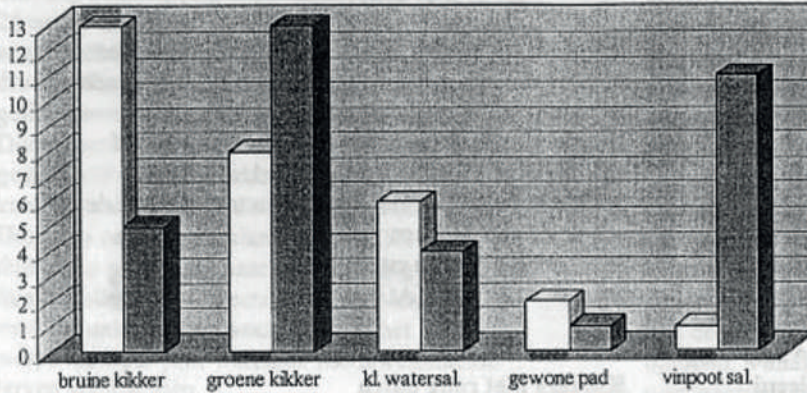
Na 1996 ging de kolonisatie van de poelen door de Vinpootsalamander verbazend snel. In het derde jaar - 1997 - troffen we de soort aan in maar liefst acht poelen en in het vierde jaar in negen poelen. De betreffende poelen liggen zowel in het oostelijke als in het westelijke deel van de Kaaistoep.

Inmiddels waren alle vier de poelen in het westelijke deel bevolkt door de Bruine kikker. In enkele poelen in het oostelijke deel is de Kleine watersalamander gevonden en in bijna alle 13 poelen was de Groene kikker aanwezig. De snelle kolonisatie van de poelen door de Vinpootsalamander zet mijns inziens de eerdere theorieën over waar de soort vandaan was gekomen op losse schroeven. Het lijkt me onwaarschijnlijk dat een soort die een grote afstand heeft moeten overbruggen en/of zich via een relatief snel stromende beek heeft moeten verplaatsen in dit tempo de poelen zou kunnen koloniseren. Tot 1999 hebben we ondanks enkele malen intensief bemonsteren, nooit salamanders in de Donge

Kolonisatie poelen Kaaistoep

lichte kolom: verwacht
gruze kolom: Kaaistoep

Voor de vijf soorten in de Kaaistoep is hiernaast de verwachte kolonisatie weergegeven op basis van literatuur en het voorkomen in de regio. Tevens is de werkelijke situatie in 1999 weergegeven.

gevangen. In juni werden er voor het eerst twee larven gevangen. Het was echter niet te zeggen welke soort het betrof, Vinpoot- of Kleine watersalamander. De beek herbergt daarbij grote aantallen Driedoornige steekelaars en nog tien andere vissoorten, wat de overlevingskans voor salamanders erg klein maakt. De soort moet dus haast wel in de Kaaistoep aanwezig zijn geweest toen de poelen werden aangelegd. Mogelijk dat de eerder genoemde Blaaksloot voorheen in mindere

mate droogviel of dat vijvers op particuliere terreintjes in de aangrenzende bossen een geschikt biotoop vormden voor de soort.

We zijn benieuwd hoe de populaties van de Vinpootsalamander en de andere amfibiesoorten zich in de toekomst ontwikkelen en wanneer bijvoorbeeld de Kamsalamander in de Kaaistoep verschijnt.

De bovenstaande foto geeft een mooi beeld van de hoge waterstand in een van de poelen en moerassen in de Kaaistoep. Foto: Paul van Wielink.